

CMK 102 deki Tutukluluk Süresiyle İlgili Değerlendirme

Halit Dönmez*

GİRİŞ

31.12.2010 tarihinde yürürlüğe giren CMK'nın 102. maddesindeki tutukluluk süreleriyle ilgili Türkiye'nin değişik yerlerindeki ceza mahkemeleri ile Yargıtay'ın vermiş olduğu tahliye kararlarının yazılı ve görsel medya ile kamu oyunda tartışılması nedeniyle, bu konudaki düşüncelerimi kamu oyu ile paylaşarak farklı bir bakış açısı sunmak gereğini hissettim.

Konu, 31.12.2010 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Yargılama Kanununun 102. maddesiyle sınırlı olarak incelenmiştir. Ancak konuyla ilgili ulusal ve Uluslar arası diğer düzenlemelere de yer verilmiştir.

Ayrıca AİHM kararlarından istifade ile konu açıklanmaya çalışılmıştır.

1-Konuyla İlgili Yasal Düzenlemeler

Türk hukukunda tutukluluk konusu Anayasa'nın 19. ve CMK'nın 100. maddesinde düzenlenmiş ve hangi hallerde tutuklama kararı verilebileceği açıkça belirtilmiştir.

Anayasanın 'Kişi Hürriyeti ve Güvenliği' başlıklı 19.maddesinde "herkes kişi güvenliği ve hürriyetine" sahiptir.

Mahkemelerce verilmiş hürriyeti bağlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi ; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin ... veya tutuklanması ; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi

* Ankara 11.Ağır Ceza Hakimi (CMK 250 ile Yetkili ve Görevli)

tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hakim kararıyla tutuklanabilir.

....

CMK'nın 100/1. maddesinde istediği "kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olgularının ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiriyile ölçülü olması halinde tutuklama kararı verilemez.

...

Şeklinde düzenleme yapıldıktan sonra tutuklama şartları sınırlı olarak sayılmıştır.

CMK'nın 223/1. maddesinde de ; " Duruşmanın sona erdiği açıklandıktan sonra hüküm verilir. Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkumiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşme kararı, hükümdür." şeklinde düzenleme mevcuttur.

Yine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) " Özgürlük ve Güvenlik Hakkı " başlıklı 5. maddesinde tutukluluk ile ilgili düzenleme de ;

Herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı vardır. Aşağıda belirtilen haller ve yasada belirtilen yollar dışından hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.

a-) Kişinin yetkili mahkeme tarafından mahkum edilmesi üzerine usulüne uygun olarak hapsedilmesi ;

.....

c-) Bir suç işlediği hakkında geçerli şüphe bulunan veya suç işlemesine Ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olmak zorunluluğu inancını doğuran malkul nedenlerin bulunması dolayısıyla, bir kimsenin yetkili merci önüne çıkarılmasına üzerine yakalanması ve tutulu durumda bulundurulması;

....

Şeklinde düzeme yapılmış ve tutukluluğun hangi hallerde verilebileceği maddeler halinde sayılmıştır.

2-)CMK'nın 31.11.2010 tarihinde yürürlüğü giren 102 maddesi gereğince tutukluluk süreleri

Madde 102 - (1) (Değişik fıkra: 06/12/2006 - 5560 S.K.18.md) Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde tutukluluk süresi en çok bir yıldır. Ancak bu süre, zorunlu hallerde gerekçeleri gösterilerek altı ay daha uzatılabilir.

(2) Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı geçemez.

(3) Bu Maddede öngörülen uzatma kararları, Cumhuriyet savcısının, şüpheli veya sanık ile müdafinin görüşleri alındıktan sonra verilir.

Yine Konuyla bağlantılı olarak ;

CMK'nın 252/2. maddesinde de : 250.maddenin 1. fıkrasının c bendinde öngörülen suçlar (terör, anayasal düzene ve ülke bütünlüğüne yönelik suçlar) bakımından, kanunda öngörülen tutuklama süresi iki kat olarak uygulanır. Şeklinde düzenleme yapılmıştır.

3-)31.12.2010 tarihinden itibaren yürürlükten kalkmış olan 1412 sayılı CMUK'un 110. maddesindeki düzenleme ;

Hazırlık soruşturmasında tutukluluk süresi azami altı aydır. Kamu davasının açılması halinde bu süre hazırlık soruşturmasında tutuklukta geçen süre dahil iki yılı geçemez.

Soruşturmanın veya yargılamanın özel zorluğu veya geniş kapsamlı olması sebebiyle yukarıda belirtilen sürelerin sonunda kamu davası açılmamış veya hüküm tesis edilememiş ise, soruşturma konusu fiilin kanunda belirtilen cezasının alt sınırı yedi seneye kadar hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlarda tutuklama kararı kaldırılır. Yedi sene ve daha fazla hürriyeti bağlayıcı cezaları gerektiren suçlarda tutuklama sebebine, delillerin durumuna ve sanığın şahsi hallerine göre tutukluluk halinin devamına veya sona erdirilmesine veya uygun görülecek nakdi kefaleti vermesi şartıyla sanığın tahliyesine karar verilebilir.

4-) Türk Hukukunda Tutukluluk

Yukarıda belirtilen Yasa, Anayasa ve AİHS'nin düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere tutuklama şüpheli ve sanığın suç işlediği konusunda kuvvetli şüphe bulunması, kaçması, kaçacağı şüphesini uyandıran olgular bulunması, delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme ihtimali veya mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirleri ve kanunda sayılan diğer haller gereği hürriyetinin kısıtlanmasıdır.

Tutuklama istisnai bir tedbir olup tutuklama ile henüz kesin hüküm ile suçluluğu sabit olmadan şüpheli veya sanığın hürriyetinin sınırlandırılmasından dolayı gerek CMK'da, gerek Anayasa da ve gerekse AİHS'nin 5. maddesinde tutukluluk sıkı koşullara bağlanmıştır.

5-)Yürürlüğe giren CMK'nın 102. maddesi ile yürürlükten kalkan 1412 sayılı CMUK'un 110. maddesinin birlikte incelenmesi ;

CMK'nın 102. maddesin de, tutuklama süresi soyut bir ceza süresine bağlı olmak yerine Ağır Ceza Mahkemesinin görevine giren ve girmeyen işler ayırımına göre düzenleme yapılmış ve Ağır Cezalı olan ve olmayan işlerde azami tutukluluk süresi tespit edilmiştir.

Yürürlükten kalkan 1412 sayılı CMUK'un 110. maddesinde ise, tutukluluk süresi ayrımı, hazırlık soruşturması ve dava açıldıktan sonraki süreye göre iki aşamalı olarak düzenlenmiştir. Azami süre ise sadece cezasının alt sınırı 7 seneye kadar olan suçlarda getirilmiş ve bu süre dava açma veya hüküm tesisi şartına bağlamıştır. Bu süre içerisinde dava açılmış veya karar verilmiş ise tutukluluğun üst sınırının uzatılması mümkündür. Aksi takdirde tutukluluk kalkmaktadır. CMUK'ta alt sınırı 7 yıl ve daha fazla olan suçlarda ise azami tutukluluk süresi belirlenmemiştir.

Tutukluluk süresi konusunda ki tartışma ;

CMK'nın 2/1-e ve f de soruşturma ve kovuşturma kavramlarından bahsedilerek, soruşturmanın iddianamenin kabulüne kadar geçen süreyi, kovuşturmanın ise iddianamenin kabulünden hükmün kesinleşmesine kadar geçen süreyi kapsadığı belirtilmesine rağmen, CMK'nın 102 de azami tutukluluk sürelerinin soruşturma ya da kovuşturmanın hangi aşamasına kadar nazara alınacağı konusunda açık bir düzenleme yapılmayarak genel olarak tutuklulukta geçecek süre şeklinde bir düzenleme yapılmasından dolayı uygulamada tereddütler oluşmuştur.

Burada her iki yasanın ilgili maddelerinin içeriğini biraz daha açmakta fayda vardır. 1412 Sayılı CMUK 110/1'de ki hazırlık soruşturması evresinde tutuklulukta azami süre 6 ay, kamu davası açılmış ise hazırlık soruşturmasında tutuklu geçirilen süre de dahil olmak üzere azami 2 yıldır şeklinde düzenleme yapılmış, CMK 110/2-1. cümlesinde bu süre içerisinde dava açılmamış veya hüküm tesis edilmemiş ise tutukluluğun kaldırılması gerektiği belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere ; CMUK 110/1'de ki düzenlemede alt sınırı 7 yıldan az olan suçlarda 2 yıllık süre zarfında bir dava açılması veya bir hüküm tesis edilmesi halinde bundan sonraki aşamada tutukluluk mahkemenin takdirine bırakılmıştır.

CMUK 110/2-2.cümlesinde ise isnat konusu fiilin kanununda belirtilen cezasının alt sınırı 7 sene ve daha fazla hürriyeti bağlayıcı ceza içeren suçlar yönünden tutuklulukta geçecek azami bir süre tespit edilmemiştir. Yani CMUK'un 110/2-2. cümlelerin devamında tutuklama sebebinden delillerin durumundan sanığın şahsi hallerinden bahsedilerek tutukluluğun devamına veya sona erdirilmesine veya uygun görülecek nakdi kefalet ile serbest bırakılmasına karar verilebileceğinin belirtilmiş olması tutukluluk süresi bakımından bir anlam ifade etmemektedir. Alt sınırı 7 yıl ve daha fazla hürriyeti bağlayıcı ceza gerektiren suçlarda tutukluluk süresi tamamen mahkemenin takdirine bırakılmıştır.

CMK da, CMUK'tan farklı olarak Ağır Cezalı olan veya olmayan işlerde yargılama aşamasında tutukluluğa bir üst sınır getirilmiştir. Ancak CMK 2/1-e-f de kovuşturma süresinin kapsamı (davanın açılması ve iddianamenin kabulünden, kararın kesinleşmesine kadar) belirtilmesine rağmen, tutuklulukta geçecek sürenin hangi aşamaya kadar dikkate alınacağına dair açık bir düzenleme yapılmamıştır. Yani Madde de tutukluluğun kararın kesinleşmesine kadar ki safhayı

kapsayacağına dair açık bir düzenleme yapılmadığından bu tutukluluk süresinin ilk derece mahkemesince verilen kararın kesinleşmesine kadar mı? Yoksa tutukluluğun kovuşturmanın ilk derece mahkemesi kararıyla bir hükme bağlanmasına kadar geçen süreyle mi sınırlı, olduğu tartışma yaratmıştır.

Bu konuda yasada sanıklar lehine ya da aleyhine yorumlanabilecek açık Ya da kesin bir ifade bulunmamaktadır. Bu nedenle konunun Anayasa'nın 90. maddesi nazara alınarak uluslararası metinler ve yargı içtihatlarından yararlanarak çözülmesinde zorunluluk bulunmaktadır.

Anayasanın 90. maddesine göre “ usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır.” şeklinde ki düzenleme dolayısıyla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve AHİM kararlarına bakmak gerekir.

6-) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararları yönünden tutukluluk süresi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) kişi özgürlüğünü ve güvenliğini düzenleyen 5. maddesiyle, Adil Yargılama Hakkını düzenleyen 6. maddesi tutukluluk ve yargılama sürelerini düzenlemiştir.

AİHS'nin 5.maddenin 1. paragraf (a) fıkrasında, “ yetkili mahkeme tarafından mahkum edilmesi üzerine bir kimsenin usulüne (hukuka) uygun olarak hapsedilmesi” hükmü bulunmaktadır. Bu hüküm çerçevesinde, “ hüküm giymek”, işlenen suç neticesinde suçlu bulunmaktadır.

Sözleşmede kastedildiği şekilde mahkumiyet, ilk derece mahkemeleri tarafından verilen karar olup temyiz öncesi alıkoyma hali bu madde hükümleri kapsamında değerlendirilir. AHİM, birinci derece mahkemede hüküm giyen bir kişi o ana kadar alıkonulmuş olsun olmasın “mahkumiyet sonrası “ özgürlükten mahrumiyete yetki veren 5. madde 1.paragraf (a) fıkrası kapsamında değerlendirilir. Mahkumiyet sonrası ifadesi nihai mahkumiyet ile sınırlı olarak yorumlanamaz. Şeklinde karar vermiştir.

Tutuklamada makul süre değerlendirilmesinde göz önünde tutulacak zaman diliminin başlangıcı fiilen tutuklama anı, sonu da sanığın fiilen serbest bırakıldığı ya da yargılama sırasında tutukluluk devam etmiş ise, ilk derece mahkemesinin mahkumiyet kararının tebliği veya tefhim tarihidir. İstinaf, temyiz gibi yargılama dereceleri mahkeme içtihatına göre bu süreye dahil değildir. (Mah.k.,Wemhoff/Almanya, 27.6.1968, A 7, S.17)

Yine AHİM'e göre ilk derece mahkemesi tarafından verilen mahkumiyet kararı sanığın (hükümlünün) hapsedilmesi için yeterlidir. Bu karara karşı istinaf yahut temyiz yoluna başvurulmuş olması hükmün uygulanmasına engel teşkil etmez. (Kom.K,H.Krzycki/Almanya, 9.3.1978, No.7629/76, Dr.13, Sayfa 58)

Keza AHİM'e göre tutukluluk sırasında mahkumiyet hükmü verilen kişinin durumu (hükümlü) tutukluluk hali devam ettiği takdirde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 1. fıkrasının (c) bendi değil, fakat (a) bendine girer. (Bk., Mah., K., *Herczegfalvy/Avusturya*, 24.9.1992, A 244),

Hakkında kuvvetli suçluluk emareleri bulunan kişinin fıkranın (c) bendi uyarınca tutuklandıktan sonra hüküm giymesi ve ikinci derece yargılaması sırasında (istinaf veya temyiz incelemesi) tutukluluk halinin devamı durumunda artık (c) bendi değil fıkranın (a) bendi uygulanır. (Mah.k., *mutatis mutandis Herczegfalvy/Avusturya*, 24.9.1992, A 242-b s.62-65)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin diğer yerleşik içtihatlarına göre de ;usulüne uygun "yetkili mahkeme" tarafından verilen hürriyeti bağlayıcı cezalar mahkumiyet kararı olarak yeterli sayılmıştır.

Bu kararlardan anlaşılacağı üzere, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine göre mahkumiyet deyimi, bir suçun varlığının yasal yoldan saptanması üzerine ilgilinin, bu fiilden sorumluluğunun tespiti ve sonuç olarak kendisinin bu nedenle özgürlüğünü bağlayıcı bir cezaya (yahut ceza yerine geçen bir güvenlik önlemine) çaptırılmış olması (nedensellik bağının varlığı) koşullarını birlikte içermesini ifade etmektedir. Böylece sanık üzerine atılı suçu ve cezasını net bir şekilde öğrenmekte, konumu belirsizlikten çıkmakta suçunu ve cezasını bilmeksizin uzun süreli tutukluluk nedeniyle ekstra psikolojik mağduriyete uğramaktan kurtulmaktadır.

Burada, yargılama sürecindeki tutukluluk süresiyle yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılama ilkesinin ihlal edilmesini birbirine karıştırmamak gerekir. Uzun tutukluluk süresi (ki CMK 102'deki 5 ve 10 yıllık tutukluluk süreleri özellikle 10 yıllık tutukluluk süresinin ilk derece mahkemesi kararına kadar geçecek süre olarak kısmen uzun olduğu) ile yargılamanın istinaf ve temyiz aşamasında uzun sürmesi nedeniyle AİHS 6. maddesinde belirtilen adil yargılama ilkesine aykırılık hususu ayrı bir konudur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında bu husus açıkça belirtilmiştir. Tutukluluk süresinin makul olmasına rağmen istinaf ve temyiz aşamasındaki ikinci derece yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle uzun tutukluluktan değil ama adil yargılama ilkesinin ihlalinden dolayı ayrıca mahkumiyetler söz konusu olabilir.

7-) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararları ile tutukluluk süresine ilişkin CMK 102 maddesi arasındaki bağlantı ve tutukluluk konusunda Türk İnfaz Hukukundaki uygulama ;

CMK'nın 102. Madde gerekçesinde, tutuklamada geçen sürenin makul olması Avrupa İnsan Hakları sözleşmesinin 5. maddesinde ön görülmüş bir temel ilke olduğu belirtilerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarına atıf yapılarak tutuklamanın makul süreyi aşmaması gerektiği belirtilmiştir.

Yukarıda açıklandığı üzere AİHS ve AİHM kararları nazara alındığında makul tutukluluk süresinin soruşturmanın başlamasından davanın açılmasına ve ilk derece mahkemesi kararının verilmesine kadar geçen süreyi kapsadığı açıkça anlaşılmaktadır.

Nitekim CMK'nın 102.maddesinin Meclis Adalet Komisyon'un da kabul edilen ilk tasarı metninde de CMK'nın 102. maddesindeki uzatma süresi 1 yıl + 6 ay ve 2 yıl + 2 yıl olarak düzenlenmişti. Daha sonra Türkiye'deki yargılama sürecinin uzun sürmesi ve doğacak sıkıntılar nazara alınarak ikinci tasarı metninde uzatma süresi 3 yıla çıkarılmıştır. Bu husus kanun koyucunun tutukluluk süresi ve mahkumiyet hükmü ile ilgili iradesinin ilk derece mahkemesince verilen (henüz kesinleşmemiş) ilk karar süreciyle sınırlı olduğunu göstermektedir. İlk tasarı metnindeki süreler nazara alındığında kanun koyucunun bu süreler içerisinde yargılamanın kesin hükümle sonuçlanmasını öngördüğünü düşünmek doğru bir değerlendirme olmaz.

Yukarıda ilk tasarıda belirtilen süreler içerisinde karmaşık davalar yönünden Türkiye şartlarında veya dünyanın herhangi bir yerinde kararın kesinleştirilmesini beklemek gerçekçi bir yaklaşım olmaz. O nedenle Kanun koyucunun süreleri belirlerken, CMK 102 madde gerekçesinde atıf yapılan AİHS ve AİHM kararları yanında CMK 231/1 deki düzenlemeyi de nazara aldığı kabul etmek gerekir.

Çünkü ; Adalet Bakanlığınca 22.01.2007 tarihli 45/1 nolu "Ceza İnfaz Kurumlarının Tahsisi, Nakil İşlemleri ve Diğer Hükümler" konulu genelgesi incelendiğinde de görüleceği üzere, genelgede açıkça hakkında ilk derece mahkemelerince mahkumiyet hükmü kurulan fakat cezaları henüz kesinleşmeyen sanıklarla ilgili olarak "hükümlü" kavramına yer verildiği, genelgenin hükümlülülerle ilgili kısımları incelendiğinde ise hakkında henüz karar verilmemiş ve yargılamaları tutuklu olarak sürdürülen sanıklara göre daha sıkı infaz rejimine tabi oldukları görülmektedir. Bu uygulamanın CMK'nın 223/1. maddesinde ki ilk derece mahkemesince verilen kararın hüküm olduğuna ilişkin düzenlemeye dayandığı açıktır. Genelge ile yukarıdaki açıklamalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, hakkında ilk derece mahkemelerince mahkumiyet hükmü kurulmuş ancak hükümlülükleri kesinleşmemiş kişilerin tutuklu olarak yargılanması süren diğer şahıslardan farklı bir statüye tabi oldukları, bu nedenle hükümlü statüsüne geçmiş sanıklar hakkında Yargıtay da geçen inceleme süresinin CMK 102 kapsamında tutukluluk olarak değerlendirilmediği gibi hükümlü bu kişilerin tutukluluklarının Yargıtay'da CMK'nın 108/1. maddesinde belirtildiği şekilde en geç otuzar günlük süreler itibarıyla incelemeye alınmasına ilişkin ne Yargıtay Kanununda ne de CMK da bir hüküm bulunmadığı düşünüldüğünde İlk derece mahkemesinde karar verildikten sonra temyiz aşamasında geçen tutukluluk süresinin CMK 102 kapsamında değerlendirilemeyeceği anlaşılmaktadır. Ayrıca Anayasa'nın 19, CMK 223/1 maddeleri ve Türk İnfaz Hukukunda ki uygulamanın da AİHS'nin 5/1-a maddesinde ki düzenlemeyle örtüştüğü görülmektedir.

Bu tespitlerden anlaşılacağı üzere, CMK 102 deki tutukluluk süresi yukarıda belirtilen 1982 Anayasasının 19. maddesi, CMK 223/1.maddesi ve Türk İnfaz Hukuku'ndaki uygulamayla birlikte değerlendirilmelidir. Anayasa'nın 19. maddesinde mahkemelerce verilmiş hürriyeti bağlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi amacıyla kişinin hürriyetinden yoksun bırakılacağı belirtilmiş, CMK'nun da "duruşmanın sona ermesi ve hüküm" başlıklı 223/1. fıkrasında " Duruşmanın sona erdiği açıklandıktan sonra hüküm verilir. Beraat, Ceza Verilmesine Yer olmadığı, Mahkumiyet, Güvenlik Tedbirine Hükmedilmesi, davanın reddi ve düşme kararları hükmüdür." Şeklinde düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemelerin AİHS (Sözleşme) ve AİHM kararlarıyla örtüştüğü görülmektedir. CMK 223/1 de İlk derece mahkemesince verilen kararın hüküm olduğu açıkça belirtilmiştir. Kanun koyucu tarafından kararın istinaf ve temyiz aşamasından geçerek kesinleşmesinden sonra hüküm ifade edeceği yönünde bir düzenleme yapılmamıştır. Bu ifadeden de ilk derece mahkemesinin kararından sonraki tutukluluğun AİHM kararları doğrultusunda ve AİHS'nin 5.madde 1.paragraf (a) bendinde belirtilen bir mahkeme kararı gereği tutukluluk olduğu anlaşılmaktadır. Yine bunu destekleyen CMK'nın 100/1.maddesinde "... verilmesi beklenen ceza ve güvenlik tedbiri ile ölçülü olmak üzere..." tutuklama kararı verilebileceği belirtilerek, verilecek uzun süreli cezaya göre tutukluluğun devamına karar verilebileceğini açıkça düzenlenmiştir. Buna göre kovuşturmanın bu aşamasında hüküm ile birlikte sanıkların suçları sabitlenmiş ve cezaları tespit edilmiştir. Artık tutuklulukları bir mahkeme tarafından verilen mahkumiyet nedeniyle usulüne uygun hapsedilmek olarak değerlendirmek gerekir. O nedenle CMK 2/f fıkrasında ki kovuşturmanın, iddianamenin kabulü ile başlayıp, hükmün kesinleşmeye kadar geçen evreyi kapsayacağı şeklindeki ifadesini tutukluluğun kararın kesinleşmesine kadar olan süreyi kapsayacağı şeklinde yorumlamak ulusal ve Uluslar arası mevzuat ve mahkeme kararlarıyla Türk İnfaz Uygulamasına uygun bir yorum olmaz.

9-)Bir sanığın birden fazla suçtan tutuklu yargılandığı durumlarda tutukluluk süresinin nasıl uygulanacağı yönünden değerlendirme;

CMK 102/1-2. maddesine göre sanığın yargılandığı suç sayısına bakılmaksızın tutukluluk süresinin tek süre olarak değerlendirilmesi gerekir. Yukarıda açıklandığı üzere CMK 102 deki uzun tutukluluk süreleri de bu amaçla konulmuştur. Maddenin metni ve yazım şekli yürürlükten kalkan CMUK'un 110. maddesinden farklıdır. CMUK 110. da tutukluluk süresinde tek suç ve suçun cezasının alt sınırı esas alındığı halde, CMK'da ki Ağır Cezalık olan ve olmayan işler ayrımı yapılarak "işler tabiri ile " çokluk esasına göre düzenleme yapılmıştır. Bu nedenle sanığın tutuklu olarak yargılandığı tüm suçlarından CMK 102/1-2 maddesi kapsamında ayrı ayrı tutuklu kalması gerektiğini düşünmek maddenin gerekçesi ve düzenleniş amacıyla bağdaşmaz. Aynı zaman diliminde, birden fazla suç işlemiş

veya suçu değişik zamanlarda işlemiş olsa bile aynı soruşturma kapsamında ve aynı iddianameyle dava açılmış işlerde veya karmaşık davaların yargılama sürecinde birden fazla suçtan tutuklu sanığın tüm suçlarını ortaya çıkarıp belli bir süreç içerisinde davalarını sonuçlandırmak, aksi takdirde kişiyi salıvermek gerekir. Sanık yargılandığı tüm suçlardan tutuklu olsa da bu tutuklulukların aynı zaman dilimi kapsamında kaldığının kabul edilmesi gerekir. Burada yargılama sürecinde ki tutukluluk ile ilk derece mahkemesince verilmiş mahkumiyet gereği hapsen tutukluluğu birbirinden ayırmak gerekir. Karardan önceki tutuklulukta ortada henüz bir hüküm bulunmamaktadır. O nedenle sanık hakkında tek bir tutukluluk süresinin işletilmesi hukuk devleti ilkesinin gereğidir. Devlet belirlenen tutukluluk süresi içerisinde makul sürede sanığın tüm suçlarından dolayı yargılama yaparak hukuki statüsünü belirlemek zorundadır. Aksine düşünce CMK 102 de ki düzenlemeyi anlamsız kılar ve hukuk devleti anlayışıyla bağdaşmaz. Yani sanığın yargılandığı her suç yönünden ayrı ayrı tutuklu kalması gerektiği düşüncesi tutukluluğu sınırlandırmaya çalışan çağdaş yasal düzenlemeler ve AİHM kararlarıyla bağdaşmaz.

10-) Bu açıklamalardan sonra yapılan genel değerlendirmede ;

Sonuç olarak ; CMK 102 deki tutukluluk sürelerinin soruşturmanın başlamasıyla kovuşturma sonunda verilen kararın kesinleşmesine kadar ki tüm süreyi kapsadığı şeklinde yorumlanması Anayasa'nın 90. maddesinin atfı yaptığı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarıyla bağdaşmayacağı gibi, Ağır, Asliye ve Sulh Ceza Mahkemelerinde verilen ve toplamda uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezaları gerektiren mahkumiyetler de soruşturmanın başlamasından kararın kesinleşmesine kadar geçecek (Sulh ve Asliye Cezalı işlerde) bir buçuk ve (Ağır Cezalı işlerde) beş ve on yıllık süreler içerisinde kararın kesinleştirilememesi nedeniyle sanıkların tahliye edilmesi halinde de suç işlemeyi alışkanlık haline getirmiş ve serbest bırakıldığı takdirde tekrar suç işleyeceği neredeyse tartışmasız olan kişilerin, örneğin kamu düzenini ve güvenliğini bozan (müteselsil sahtecilik, dolandırıcılık hırsızlık, yağma ve seri adam öldürme v.s) suçları işlemeyi alışkanlık haline getirmiş ve bir mahkumiyet kararıyla da suçları sabitlenmiş kişilerin tekrar toplum içerisine salıverilerek kamu düzeni ve toplum güvenliğinin bozulmasına sebebiyet vermek olur ki, böyle bir uygulama hukuk devleti anlayışı ile de açıklanamaz. Çünkü hukuk devletinde sadece suç işleyenlerin değil, kamu düzeni ve güvenliğinin korunması da esastır. Kamu düzeninin sağlanabilmesi için cezaların caydırıcı ve uslandırıcı olması gerekir. Aksi takdirde salt haklarında verilen kararın usülen kesinleşmemesi nedeniyle kriminalistik kişilerin topluma salıverilmesi toplumda suç işleyenlerin cezalandırılmadığı suçun işleyeninin yanına kar kaldığı, düşüncesini doğurur ki, bu durum insanları İhkak-ı hak (kendi hakkını kendi alma) yoluna iter dolayısıyla kamu düzeninin bozulmasına sebebiyet verir.

Anayasa, kanun ve uluslararası mevzuata göre hakkındaki hüküm kesinleşinceye kadar kişilerin suçsuz olduğu tartışmasızdır. Ancak Anayasa, Yasa ve Uluslararası metinlerde ki ifadeler, Türkiye içinde bağlayıcı olan Uluslararası mahkeme kararlarına uygun bir şekilde yorumlandığı takdirde kamunun ve suç işleyen kişilerin özgürlük ve güvenliği dengelenir ve korunur. Aksi takdirde oluşan kaos ortamından oluşacak tepki nedeniyle yasaların sertleştirilmesi sonucu bundan herkes zarar görür.

Anayasanın 90. maddesi yollamasıyla, AİHS, AİHM içtihatları ve bunu destekleyen CMK'nın 223/1 maddesi ile ilk derece mahkemesinin verdiği kararın hükümlü olarak cezaevine gönderilmesi ve infazda bu hususun nazara alınması ve Yargıtay'da CMK 108. maddesi gereğince 30 günlük sürelerle tutukluluk incelemesinin yapılmaması birlikte değerlendirildiğinde CMK 102'de ki tutukluluk süresinin ilk derece mahkemesinin verdiği karara kadar geçecek süreyi kapsadığını kabul etmek gerektiği düşüncesindeyim.